

ปาฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) : อุดมการณ์
ความเชื่อในสังคม และความจริงในพระพุทธศาสนา

Dharma Speech of Somdet Phra Buddhakosajarn (Prayudh
Payutto): Ideologies, Social Beliefs, and Truth in Buddhism

รัชดา ลาภใหญ่ Rachada Lapyai^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์ที่ปรากฏในปาฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) โดยตีความผ่านความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษาและอุดมการณ์หรือชุดความคิดที่แฝงอยู่เบื้องหลังตามหลักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการวิเคราะห์เผยให้เห็นอุดมการณ์สำคัญ ๓ ชุดความคิด ได้แก่ อุดมการณ์ศาสนาซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ชี้แจงให้เข้าใจหลักความจริงทางพระพุทธศาสนาที่ปัจจุบันคนในสังคมมีความเชื่อที่กลายเป็นวิถีปฏิบัติที่ผิดหลักพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังปรากฏอุดมการณ์การเมืองซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้อธิบายถึงหลักการปกครองที่ถูกต้องอันจะนำความผาสุกมาสู่สังคมและอุดมการณ์พัฒนาสังคมซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) สะท้อนให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยเกิดจากค่านิยมและความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องรวมทั้งได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืนด้วยพุทธวิธี

คำสำคัญ : อุดมการณ์, ความเชื่อ, ความจริง

Abstract

This article presents an analysis of ideology appearing in the dharma speech of Somdet Phra Buddhakosajarn (Prayudh Payutto) through an interpretation of language in relation to ideologies or sets of ideas embraced by the lectures based on Critical Discourse Analysis (CDA). The result revealed three ideologies: a religious ideology clarifying the principle of truth in Buddhism which has been mistakenly believed and practiced by the present society, a political ideology emphasizing the principle of righteous administration which would

^๑ ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต Lecturer of Thai Department, Faculty of Liberal Arts, Rangsit University, Thailand.

contribute to the happiness of the society, and a social development ideology reflecting social problems caused by mistaken values and misunderstandings and providing guidelines for sustainable resolutions according to Buddhism ways.

Key words: ideology, belief, truth

บทนำ

หากจะกล่าวถึงพระภิกษุสงฆ์ที่คนในสังคมศรัทธา เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง หนึ่งในนั้น คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ท่านเป็นที่รู้จักเนื่องจากเป็นพหูสูตที่มีความรู้ด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและมีความรู้วิชาการด้านอื่นๆ อย่างถ่องแท้ เช่น หลักเศรษฐศาสตร์ หลักนิติศาสตร์ หลักรัฐศาสตร์ ในการปาฐกถาธรรมแต่ละครั้งจึงปรากฏการเชื่อมโยงและบูรณาการศาสตร์อื่นๆ กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแสดงปาฐกถาธรรมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง “การพัฒนาที่ยั่งยืน” กล่าวถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจพร้อมนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยพุทธวิธี การแสดงปาฐกถาธรรมที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรื่อง “กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่” อธิบายถึงเรื่องที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจผิดเพี้ยนไปจากหลักพระพุทธศาสนาและสอดแทรกหลักการที่ถูกต้อง การแสดงปาฐกถาธรรมในการประชุมวิชาการ ๑๒๐ ปี โรงพยาบาลศิริราช เรื่อง “ฟื้นฟูสุขภาพยามสังคมวิกฤติ” กล่าวถึงปัญหาด้านสุขภาพทางกาย

ทางสังคมและปัญหาพร้อมเสนอแนวทางในการปฏิรูปและพัฒนาคุณภาพมนุษย์และสังคม นอกจากนี้ท่านยังได้รับเชิญให้แสดงปาฐกถาธรรมระดับโลก เช่น การแสดงปาฐกถาธรรมในการประชุมนานาชาติขององค์การระดับโลก “The International Conference of Higher Education and the Promotion of Peace” ในปี พ.ศ.๒๕๕๙ เรื่อง “Buddhism and Peace” การแสดงปาฐกถาธรรมในการประชุม “Buddhist Knowledge Exchange Program in Honor of His Majesty the King of Thailand ” ในปี พ.ศ.๒๕๓๐ เรื่อง “Identity of Buddhism” โดยทั่วไปปาฐกถาธรรมของพระภิกษุสงฆ์มักมุ่งเน้นการนำเสนอหลักธรรมและข้อควรปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนอันเป็นพันธกิจหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) เป็นพระภิกษุสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็งในการปาฐกถาธรรมทุกครั้งจะนำเสนออุดมการณ์^๒ หรือชุดความคิดทางศาสนาเป็นหลัก มุ่งเน้นหลักธรรมที่พุทธศาสนิกชนควร

^๒ อุดมการณ์ คือ ชุดความคิด ความเชื่อและทัศนคติที่แฝงอยู่เบื้องหลังการใช้ภาษา

เข้าใจและพึงปฏิบัติ นอกจากนี้มักแฝงไว้ด้วยการชี้แจงและสั่งสอนให้เห็นถึงความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่ผิดหลักพระพุทธศาสนา เช่น การเชื่อว่าพระอรหันต์ต้องมีอิทธิฤทธิ์ ต้องมีของขลัง คาถาอาคม นับเป็นการสะท้อนความเชื่อที่ไม่เข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงและกลายเป็นช่องทางให้มิชฌาชีพแสวงหาผลประโยชน์บนความศรัทธาของคนในสังคม เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่านอกจากอุดมการณ์ศาสนาที่เป็นเป้าหมายหลักแล้วยังปรากฏอุดมการณ์อื่นๆ แฝงอยู่ด้วยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขความเชื่อและความเข้าใจที่เบี่ยงเบนไปจากความจริง เช่น การเชื่อว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจในการปกครองประชาชนด้วยกันซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเป็นการเข้าใจหลักการปกครองอย่างผิวเผิน การปกครองแบบประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ได้นั้นผู้ปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครองต้องมีธรรมาธิปไตยเป็นที่ตั้ง

ด้วยเหตุนี้ปาฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) จึงมุ่งนำเสนออุดมการณ์หรือชุดความคิดที่หลากหลายโดยสะท้อนให้เห็นแง่มุมของความเชื่อ ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องและผิดหลักพระพุทธศาสนา ในขณะเดียวกันก็สอนหลักความจริงในพระพุทธศาสนาควบคู่กันไป พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางที่ถูกต้องตามหลักพุทธวิธีเพื่อสร้างความกระจ่างและก่อให้เกิดความเข้าใจที่มีเอกภาพร่วมกัน บทความนี้จึงมุ่งประสงค์ในการวิเคราะห์อุดมการณ์ที่ปรากฏในปาฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ว่าท่านนำเสนอ

อุดมการณ์หรือชุดความคิดสำคัญใดบ้างที่สะท้อนความเชื่อของคนในสังคมและหลักความจริงที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักการวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) หรือ CDA เป็นแนวคิดของนอร์มอล แฟร์คลัฟ (Norman Fairclough) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอำนาจและอุดมการณ์โดยพิจารณาว่าตัวบทมีอิทธิพลต่อสังคม ในขณะที่เดียวกันสังคมก็มีอิทธิพลต่อตัวบทหรือข้อความ นอร์มอล แฟร์คลัฟ^๓ กล่าวว่าต้องพิจารณาสิ่งสำคัญ ๓ ส่วน ดังนี้

๑. มิติทางตัวบท (Text) เป็นการวิเคราะห์รูปภาษาทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน

๒. มิติทางวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) เป็นการวิเคราะห์กระบวนการผลิตตัวบท การกระจายตัวบท และการบริโภคตัวบท

๓. มิติทางวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Practice) เป็นการวิเคราะห์บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อกระบวนการผลิตตัวบทและการบริโภคตัวบท

กรอบการวิเคราะห์ทั้ง ๓ มิติของแฟร์คลัฟข้างต้นทำให้นักภาษาศาสตร์และนักสังคมศาสตร์สามารถวิเคราะห์วาทกรรมได้อย่างลึกซึ้งแต่แนวคิดของแฟร์คลัฟมุ่งเน้น

^๓ Fairclough, N. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, (London: Longman, 1995) หน้า 98.

อุดมการณ์ที่สื่อนัยด้านลบและความไม่เท่าเทียมกัน และการมีอำนาจเหนือกว่า ในขณะที่เดียวกันแนวทางปรัชญาทางสังคมของ เทือน แวน ไคจ์^๔ (Teun Van Dijk) ได้เสนอแนวคิดที่อุดมการณ์ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่ดีเสมอไป มิใช่เครื่องมือของผู้มีอำนาจเท่านั้น แต่อุดมการณ์คือชุดความคิด ความเชื่อของกลุ่มต่างๆ ในสังคมและมีการยอมรับในสังคมนับเป็นการทำให้นิยามของอุดมการณ์เปิดกว้างเพราะมีนัยที่เป็นกลางและช่วยขยายขอบเขตการศึกษาได้มากขึ้นซึ่งบทความนี้จะใช้แนวคิดอุดมการณ์ของแวน ไคจ์ เป็นหลัก

ผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์อุดมการณ์ในปาฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ปรากฏอุดมการณ์สำคัญ ๓ ชุดความคิด ได้แก่ อุดมการณ์ศาสนา อุดมการณ์การเมืองและอุดมการณ์พัฒนาสังคม ดังนี้

๑. อุดมการณ์ศาสนา

อุดมการณ์ศาสนาถือเป็นชุดความคิดหลักของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) หากพิจารณาตัวบทในการปาฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) จะพบว่านอกจากการเผยแผ่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้วยังพบว่าสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ยังมุ่งเน้นการชี้แจงและนำเสนอหลักคำสอนที่ถูกบิดเบือน

จากเดิมจนกลายเป็นศรัทธาและวิถีปฏิบัติที่ผิดหลักพระพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ด้วยบทจะพบว่ามีความเชื่อหลายเรื่องที่น่าประหลาดใจ อาจเนื่องด้วยการไม่เข้าใจหลักธรรมการถูกโน้มน้าวใจจากกลุ่มมิชชันนารีที่แสวงหาผลประโยชน์จากความเชื่อและศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เช่น ความเชื่อเรื่องกรรม ความเชื่อเรื่องพระอรหันต์ การปรากฏความเชื่อที่ผิดแผกไปจากเดิมก่อให้เกิดวิกฤติทางศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจ่ายเงินจำนวนมากเพื่อให้ได้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เครื่องรางของขลังจนกลายเป็นพุทธพาณิชย์ที่ผิดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังปรากฏความเชื่อที่ว่าความทุกข์และความลำบากในชาตินี้เป็นผลจากกรรมในอดีตชาติโดยมิได้พิจารณาการกระทำของตนเองในปัจจุบันว่าส่งผลให้เกิดความทุกข์ทรมานดังกล่าวหรือไม่ รวมทั้งการเคารพบูชาพระโพธิสัตว์ที่มุ่งเน้นการร้องขอสิ่งที่ต้องการต่อพระโพธิสัตว์เพียงอย่างเดียวโดยมิได้ลงมือกระทำการใดๆ เพื่อให้สิ่งที่ปรารถนาสัมฤทธิ์ผล สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ชี้แจงข้อเท็จจริงตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนนำไปยึดถือปฏิบัติได้อย่างถูกต้องโดยนำเสนอข้อเท็จจริงและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านกลวิธีทางศัพท์^๕ ดังตัวอย่าง

^๔ Van Dijk, T.A. *Principles of Critical Discourse Analysis*, (New York: Academic Press, 1993)

^๕ กลวิธีทางศัพท์ หมายถึง การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำเพื่อแสดงความคิด ความเชื่อและทัศนคติ

๑.๑ กรรม

เรื่องกรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญมากในพระพุทธศาสนา เข้าใจกันไม่ชัดเจนในหลายแง่หลายอย่าง

...ลองไปถามชาวบ้านดู กรรมหมายถึงอะไร กรรมก็กลายเป็นการกระทำชั่วหรือผลชั่วที่ไม่น่าพอใจ นี่คือความหมายที่ชาวบ้านเข้าใจ คำว่ากรรมในที่นี้เรามองเป็นผลร้ายที่เขาได้รับ เป็นเคราะห์หรือเป็นผลไม่ดีที่สืบมาจากปางก่อน เรามองคำว่ากรรมในแง่อดีต มองในแง่เป็นเรื่องผ่านมาแล้วมาแสดงผล

...ความหมายที่แท้จริง กรรมแปลว่าการกระทำ ซึ่งจะเป็นเหตุต่อไป

...กรรมนั้นอยู่ที่ตัวเราทุกๆ คนที่ประพฤติปฏิบัติดำเนินชีวิตอยู่ตลอดเวลา

... เราต้องมองกรรมในแง่ของกฎเกณฑ์แห่งเหตุและผล กรรมก็เป็นเรื่องของความเป็นไปตามเหตุปัจจัย คือ ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย หลักเหตุปัจจัยในพระพุทธศาสนา คือ หลักกฎจตุสมุปบาท และกรรมก็เป็นส่วนหนึ่งในหลักกฎจตุสมุปบาทนั้น^๖

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องกรรมที่เข้าใจกันคลาดเคลื่อนโดยแสดงผ่านทางศัพท์ เช่น กรรมคือผลร้ายที่ได้รับ กรรมเป็นเคราะห์

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๔๑-๔๙.

หรือเป็นผลไม่ดีที่สืบมาจากปางก่อน กรรมเป็นเรื่องอดีตแล้วมาแสดงผล สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ว่ากรรมเป็นผลร้ายที่ได้รับจากการกระทำในอดีตโดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) สอนหลักความจริงในพระพุทธศาสนาควบคู่กันไปโดยสื่อผ่านกลวิธีทางศัพท์ เช่น กรรมแปลว่าการกระทำ กรรมเป็นเรื่องของความเป็นไปตามเหตุปัจจัย กรรมขึ้นอยู่กับปฏิบัติของบุคคล กรรมเป็นส่วนหนึ่งในหลักกฎจตุสมุปบาท กล่าวคือ เป็นการสอนให้พุทธศาสนิกชนตระหนักว่ากรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการกระทำของตนเอง เป็นไปตามเหตุและผลตามหลักกฎจตุสมุปบาท

๑.๒ พระอรหันต์

ปัจจุบันนี้ ชักจะมีความสับสนมากขึ้นในการเอาพระอริยะกับความเป็นผู้วิเศษมาปะปนกัน ที่หนักมากคือเอาความขลังศักดิ์สิทธิ์หรือความมีฤทธิ์มาเป็นเครื่องกำหนดความเป็นพระอรหันต์ พอได้ยินว่าพระองค์ไหนมีฤทธิ์ขลังก็บอกว่าเป็นพระอรหันต์ ฤทธิ์ไม่ทำให้รู้เข้าใจสังขารธรรมไม่สามารถทำใครให้เป็นพระอรหันต์หรือแม้แต่พระอริยะได้

...เมื่อเรื่องความขลังความศักดิ์สิทธิ์เข้ามาแทรกในการทำบุญ ความวิปริตผิดเพี้ยนก็เกิดขึ้น คือมุ่งจะได้ของขลังศักดิ์สิทธิ์โดยไม่คำนึงว่าผู้มีฤทธิ์ทำขลังศักดิ์สิทธิ์จะเอาเงินนั้นไปทำอะไร จึงเป็นการผันแปรจากการทำบุญบริจาคด้วยปัญญา เสียสละละกิเลสและพัฒนาคุณธรรมขึ้นในใจกลายเป็นการจ่ายเงินด้วยโลภะที่มุ่งจะเอาของตอบแทนภายใต้ความปกคลุมของโมหะ

...เราจะต้องช่วยกันรักษาหลักพระศาสนาไว้โดยเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดีมี ๕ ประการ ในห้าประการนี้มีอยู่ข้อหนึ่งว่าไม่ตื่นข่าวมงคล แปลว่า ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เรียกว่าไม่เป็น คนโกตูลมั่งคิลิกะ ถ้าเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดีไม่เป็นผู้ตื่นข่าวมงคลแล้วก็จะเป็นคนมีเหตุมีผล ตั้งอยู่ในหลักพระพุทธศาสนา^๗

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นความเชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์ มีของศักดิ์สิทธิ์เป็นพระอรหันต์โดยแสดงผ่านทางศัพท์ เช่น เอาความหลังศักดิ์สิทธิ์หรือความมีฤทธิ์มาเป็นเครื่องกำหนดความเป็นพระอรหันต์ พระองค์ไหนมีฤทธิ์หลังกันนับว่าเป็นพระอรหันต์ ผู้มีฤทธิ์ทำสิ่งหลังศักดิ์สิทธิ์ โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ธมฺมปยุตโต) สอนหลักความจริงในพระพุทธศาสนาว่าการเป็นพระอรหันต์คือการเป็นผู้มีปัญญา ได้รับความจริงของสรรพสิ่งและการเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่ดีคือการเป็นผู้มีเหตุผล มีปัญญา ตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรมทำบุญโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนและมุ่งหวังเพื่อละกิเลสรวมถึงต้องพิจารณาสิ่งที่ได้ฟังด้วยปัญญา ไม่ตื่นไปตามข่าวที่ได้ยินโดยสื่อผ่านกลวิธีทางศัพท์ เช่น ฤทธิ์ไม่ทำให้เป็นพระอรหันต์ การทำบุญต้องทำด้วยปัญญา สละกิเลสและพัฒนาคุณธรรมขึ้นในใจ ไม่เป็นคนโกตูลมั่งคิลิกะ เป็นคนมีเหตุมีผล ตั้งอยู่ในหลักพระพุทธศาสนา

^๗พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), เมืองไทยจะวิกฤตถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๔๖-๕๔.

๑.๓ การนับถือพระโพธิสัตว์
นี่คือคติการนับถือพระโพธิสัตว์ที่ถูกต้องซึ่งเป็นประโยชน์หลายสถาน

(๑.) ให้เกิดความซาบซึ้งในพระคุณของพระพุทธเจ้า

(๒.) เป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงหน้าที่ของมนุษย์ในการพัฒนาศักยภาพตน

(๓.) เป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญคุณความดี ให้มีความเพียร

(๔.) ให้เกิดกำลังใจในยามที่ท้อถอย ทำให้เพียรพยายามต่อไป ไม่หยุดไม่หย่อน

แต่ที่นี้ต่อมาคติมันพลิกกลับ แทนที่จะคิดว่าเราต้องทำความดีอย่างไร พระองค์บ้าง พระโพธิสัตว์ท่านเสียสละช่วยผู้อื่น เราต้องเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น กลับคิดไปเสียว่าพระโพธิสัตว์ท่านเสียสละเพื่อผู้อื่น ท่านคอยช่วยเหลือสัตว์ทั้งหลาย เรามีพระโพธิสัตว์ช่วยเรา เราไปขอความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์ดีกว่า นี่กลับตรงข้ามเลยใช่ไหม? แทนที่จะทำอย่างไรพระโพธิสัตว์แต่กลับพลิกไปว่าพระโพธิสัตว์คอยช่วยเราอยู่แล้ว เราไปขอความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์ดีกว่า เราไม่ต้องทำอะไร สูญหายความหมายที่แท้จริง ฉะนั้น จะต้องเตือนเราชาวพุทธให้มากกว่าหลักพระศานากำลังเพี้ยนหมด นี่เป็นเรื่องน่ากลัว^๘

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับหลักการนับถือพระ

^๘พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), เมืองไทยจะวิกฤตถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๖๒-๖๔ .

โพธิสัตว์ซึ่งในปัจจุบันมุ่งหวังการขอพร ขอความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์เพียงอย่างเดียวโดยมิได้ลงมือกระทำการสิ่งใดเพื่อให้สิ่งที่หวังบรรลุผลซึ่งเป็นความเชื่อที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิมโดยแสดงผ่านทางศัพท์ เช่น พระโพธิสัตว์ช่วยเราอยู่แล้ว เราไปขอความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์ เราไม่ต้องทำอะไร โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) สอนหลักความจริงในพระพุทธศาสนาว่าคติใน การนับถือพระโพธิสัตว์ คือ การให้พุทธศาสนิกชนยึดพระโพธิสัตว์เป็นแบบอย่างในการทำความดี การเสียสละ ช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การมีความเพียรจนกระทั่งสิ่งที่มุ่งหวังสำเร็จผลโดยสื่อผ่านกลวิธีทางศัพท์ เช่น เป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญคุณความดี เพียรพยายามต่อไปไม่หยุดหย่อน ต้องเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เราต้องทำความดีอย่างพระองค์บ้าง

๒. อุดมการณ์การเมือง

อุดมการณ์การเมืองถือเป็นชุดความคิดสำคัญที่ปรากฏในปาฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) โดยสื่อผ่านกลวิธีทางศัพท์ สหบท^๙ และ มูลบท^{๑๐} ซึ่งเลือกใช้ศัพท์ที่แสดงสภาวะการณ์ทางการเมืองที่ยังคงมีปัญหา เช่น การแตกแยกของกลุ่ม

^๙ สหบท หมายถึง การที่ตัวบทหรือข้อความมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับตัวบทหรือข้อความอื่นๆ เช่น การกล่าวอ้างคำพูด การใช้สถิติ

^{๑๐} มูลบท หมายถึง การสื่อความที่ทำให้ผู้อ่านเชื่อและรับรู้ว่ามีบางสิ่งที่เคยเกิดขึ้นหรือปรากฏอยู่ก่อน

บุคคล การไม่เข้าใจหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การเข้าใจหลักการปรองดองและสมานฉันท์อย่างผิวเผิน สะท้อนให้เห็นความไม่เข้าใจหลักประชาธิปไตยว่าควรต้องนำหลักธรรมาธิปไตยเข้ามาบูรณาการพร้อมกับการปกครองรวมทั้งไม่นำหลักการทางปัญญาเข้ามาใช้สร้างความสมานฉันท์ไม่ว่าจะเป็นการเจริญปัญญาและการพัฒนาปัญญา อาจกล่าวได้ว่าความสมานฉันท์ตามหลักพุทธวิธีจะเกิดได้เมื่อทั้ง ๒ ฝ่ายต้องมีปัญญาและใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน สภาวะการณ์เหล่านี้สะท้อนภาพคนในสังคมที่ละเลยต่อการนำหลัก พระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน อุดมการณ์การเมืองนับเป็นการสะท้อนอัตลักษณ์ของพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นบุคคลสำคัญในการธำรงสังคมให้เกิดความผาสุก ช่วยเตือนสติให้ใช้ปัญญาโดยยึดอุดมการณ์หลักในการอยู่เหนือหรือไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองแต่เป็นผู้คอยสังเกตการณ์และให้คำแนะนำตามหลักพุทธธรรมอันจะก่อให้เกิดสันติภาพรวมทั้งสื่อให้เห็นว่าพระภิกษุสงฆ์ยังคงเป็นผู้นำและยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนรวมทั้งเป็นบุคคลที่สามารถแก้ไขปัญหาให้ทุกคนได้ด้วยปัญญาและพุทธวิธี ผลการวิเคราะห์อุดมการณ์การเมืองปรากฏ ดังนี้

๒.๑ หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย

...“**รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน**” เป็นวาทะที่นับถือมากแทบจะว่าเป็นคำจำกัดความของประชาธิปไตยเลยทีเดียว สิ่งหนึ่งที่แฝงอยู่คือแสดงว่าคุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับ

คุณภาพของประชาชน คือ ประชาธิปไตยที่ดี
ต้องเป็นการปกครองของประชาชนที่ดี

ประชาชนที่ดีก็คือประชาชน
อย่างไรก็คือประชาชนที่ปกครองตนเองได้
หรือประชาชนที่เป็นธรรมาธิปไตย

...ในระบอบราชาธิปไตย องค์
ราชานั้นเป็นธรรมาธิปไตย แต่เมื่อเปลี่ยนมา
เป็นระบบประชาธิปไตยแล้ว อำนาจสูงสุดก็
เปลี่ยนมา อยู่ในมือของประชาชน
เพราะฉะนั้น **ความเป็นธรรมาธิปไตยก็ต้อง
กระจายไปอยู่ที่ประชาชนทุกคน** หมายความว่า
อำนาจอยู่ที่ใคร ใครเป็น **ผู้ใช้อำนาจผู้
นั้นต้องเป็นธรรมาธิปไตย**^{๑๑}

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้
เห็นถึงหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย
อย่างไร้ถูกต้องโดยสะท้อนการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครองของ
ประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน
แต่มีได้นำหลักธรรมาธิปไตยเข้ามาบูรณาการ
จึงทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตย
บิดเบี้ยวไปโดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ประยูรค์ ปยุตโต) ได้สอดแทรกหลักใน
พระพุทธศาสนาว่าเมื่ออำนาจการปกครอง
สูงสุดอยู่ในมือประชาชนจึงควรนำหลัก
ธรรมาธิปไตยเข้ามาใช้โดยพึงยึดธรรมเป็นที่ตั้ง
เพื่อก่อให้เกิดสันติสุขโดยสะท้อนผ่านทางศัพท์
เช่น ประชาชนที่ดีและปกครองตนเองได้คือ
ประชาชนที่เป็นธรรมาธิปไตย ความเป็น
ธรรมาธิปไตยต้องกระจายไปอยู่ที่ประชาชน

ทุกคน ใครเป็นผู้ใช้อำนาจผู้
นั้นต้องเป็นธรรมาธิปไตย นอกจากนี้ยังใช้สหบท คือ
การใช้คำกล่าวอ้างของอับราฮัม ลินคอล์น
(Abraham Lincoln) อดีตประธานาธิบดี
ประเทศสหรัฐอเมริกาในวาทกรรมสำคัญ
“รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อ
ประชาชน” เพื่อให้ปาฐกถาธรรมมีน้ำหนัก
เพิ่มความน่าเชื่อถือเพราะเป็นวาทกรรมที่
คนทั่วโลกทราบนัยสำคัญที่แฝงอยู่ใน
วาทกรรมดังกล่าว

๒.๒ หลักการสมานฉันท์

ผู้ห่วงสถานการณ์ : เหตุการณ์
ตอนนี้คือรัฐบาลยี่นย่น การชุมนุมก็ยี่นย่น
มีการเผชิญหน้ากัน เรามีหลักธรรมอะไรที่
เป็นทางออกให้กับสังคมในยามวิกฤติครับ

พระอาจารย์ : **หนึ่งต้องใช้
วิธีการทางปัญญา คือ การมุ่งเอาธรรมและ
ไม่มีความรุนแรงเป็นขั้นพื้นฐานก่อน เป็น
หลักการทั่วไปของประชาธิปไตยและของ
ธรรมะด้วย ต่อมาคือไปสู่การพูดจาอันและ
ตัดสินใจบนฐานของความจริง ความถูกต้อง
และประโยชน์ที่แท้จริง**

...ถ้าจะเป็นประชาธิปไตยต้อง
ตัดสินใจบนฐานของธรรมะ ต้องเป็น
ธรรมาธิปไตย อะไรเป็นหลักการ ต้อง
พิจารณา จะรู้จะเข้าใจได้ต้องมีปัญญา จะมี
ปัญญาได้ ต้องเจริญปัญญาหรือพัฒนาปัญญา
ต้องบอก แจ้ง ชี้แจงและให้ความรู้กัน เจริญ
เมื่อกระบวนการแห่งปัญญาดำเนินไปมันก็
ไม่มีความรุนแรง

มนุษย์ในสังคมประชาธิปไตยเริ่ม
ด้วยการใช้ปัญญาและอยู่บนฐานของธรรม
มุ่งเข้าถึงความถูกต้องและประโยชน์ที่แท้ ไม่

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.
ปยุตโต), ประชาธิปไตยไม่ยากถ้าอยากได้,
(กรุงเทพฯ: พิมพ์สวาย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓-๕๕.

เปิดเผยเปิดเผย ต่อจากนี้ก็เดินหน้าเป็นกระบวนการไปเอง เป็นสันติอยู่ในตัว^{๑๒}

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นสภาวะการณ์ทางการเมืองที่ยังคงมีปัญหา กล่าวคือ การแตกแยกแบ่งเป็น ๒ ฝ่ายระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีอุดมคติทางการเมืองที่แตกต่างกันโดยใช้มูลบทในการสื่อความ นั่นคือ เป็นการกล่าวถึงปัญหาระหว่างนายทักษิณ ชินวัตร (นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น) และประชาชนที่มีความคิดเห็นตรงข้ามโดยตัวบทมิได้กล่าวถึงชื่อบุคคลแต่ผู้อ่านสามารถตีความได้เองจากตัวบทที่ผู้อ่านสามารถตีความได้ว่าเกิดการแบ่งฝ่ายกันและมีการเรียกร้องให้ปฏิรูปการเมืองในขณะเดียวกันสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ชี้แนะแนวทางแห่งสันติโดยใช้วิธีการทางปัญญาในการเจรจา ตัดสินใจบนหลักการธรรมาธิปไตย ยึดมั่นในธรรมและความถูกต้องโดยสื่อผ่านกลวิธีทางศัพท์ เช่น ต้องใช้วิธีการทางปัญญาซึ่งก็คือการมุ่งเอาธรรมและไม่มี ความรุนแรง ตัดสินใจบนฐานของธรรมะ ต้องเป็นธรรมาธิปไตย ตัดสินใจบนฐานของความจริง ความถูกต้อง และประโยชน์ที่แท้

๓. อุดมการณ์พัฒนาสังคม

อุดมการณ์พัฒนาสังคมเป็นอีกหนึ่งชุดความคิดที่ปรากฏในปาฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมาธิปไตยไม่มาจึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ จุดบรรจบรัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: พุทธธรรม, ๒๕๕๙) หน้า ๔๒-๔๔.

โดยสื่อผ่านกลวิธีทางศัพท์ เป็นชุดความคิดที่สะท้อนปัญหาของคนในสังคม เช่น การมีความโลภ มีทิฐิ จึงยังมีความยึดมั่น ถือมั่น ทำให้ไม่รู้จักความสุขที่แท้จริง นอกจากสะท้อนให้ปัญหาของปัจเจกบุคคลแล้วยังสะท้อนให้เห็นปัญหาระดับมหภาค คือ ปัญหาระดับสังคม กล่าวคือ สะท้อนระบบเศรษฐกิจปัจจุบันที่คนในสังคมต้องการให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว ต้องการเครื่องอำนวยความสะดวก ต้องการความเจริญด้านอุตสาหกรรมเพราะเชื่อว่าสิ่งดังกล่าวคือปัจจัยที่สะท้อนความสำเร็จด้านเศรษฐกิจจึงเกิดการแข่งขันกันสร้างความเจริญทางวัตถุโดยละเลยหลักแห่งความพอดี การรู้จักประมาณ ขาดการมีปัญญาใคร่ครวญว่าสิ่งใดมีคุณค่าแท้คุณค่าเทียม กลายเป็นวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) จึงนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเน้นหลักการพัฒนาคุณภาพมนุษย์โดยใช้หลักพุทธธรรม กล่าวคือ มุ่งเน้นให้มนุษย์ละทิฐิ กำจัดมัจฉริยะ ลดโลภะ โทสะ โมหะ ปรับเปลี่ยนค่านิยมใช้ปัญญาในการคิดอันจะช่วยลดปัญหาและเกิดสันติสุข นอกจากนี้ยังนำเสนอกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้าแบบพอเพียงโดยมุ่งเน้นให้ยึดหลักมัตตัญญูตา รู้จักความพอดีในการบริโภค วัตถุอันจะนำมาซึ่งปัญญาในการคิด วิเคราะห์คุณค่าในสิ่งที่มีซึ่งจะทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแบบยั่งยืนได้ ผลการวิเคราะห์ อุดมการณ์พัฒนาสังคมปรากฏ ดังนี้

๓.๑ การพัฒนาคุณภาพมนุษย์

เมื่อใดความโลภ ความโกรธ ความชิงชัง มีความเชื่อ มีความคิดเห็น หรือ มีค่านิยมเป็นที่เกาะจะก่ออันตรายได้ เพื่อ

รวบรัดจะพูดได้ว่า มิฉฉาทิฏฐิ ความเห็นผิด สำคัญที่ครอบงำมนุษย์มี ๓ ประการ คือ

๑. การมองมนุษย์แยกต่างหาก จากธรรมชาติโดยถือเป็นผู้พิชิตธรรมชาติ

๒. การมองเพื่อนมนุษย์ไม่เป็น เพื่อนมนุษย์ มองแบบแบ่งพวกโน้น พวกนี้

๓. การมองความสุขว่าเกิดจากการมีวัตถุที่จะบำรุงบำเรอตนให้เต็มที

มนุษย์ที่พัฒนาดีแล้วจะค่อยๆ หลุดพ้นไปจากสิ่งที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า มัจฉริยะ คือ

๑. อวาสมัจฉริยะ ความหลงแหงน ที่อยู่อาศัย

๒. กุลมัจฉริยะ การหลงแหงนคิด กันเกี่ยวกับเรื่องพรรคพวก พงศ์เผ่า

๓. ลากมัจฉริยะ ความหลงแหงน กิดกันเกี่ยวกับลาก ทรัพย์สมบัติ

๔. วรรณมัจฉริยะ ความหลงแหงน กิดกันเกี่ยวกับชั้นวรรณะ ผิวพรรณ

๕. ธัมมมัจฉริยะ ความหลงแหงน กิดกันเกี่ยวกับ ความรู้ ความดี ความก้าวหน้า

...มนุษย์ที่พัฒนาสมบูรณ์แล้วจะ กำจัดละโลก โกรธ หลงได้ สำหรับคนทั่วไป คุณสมบัติสำคัญที่จะใช้วัดระดับการพัฒนาก็ คือละความเห็นผิดซึ่งมีความสำคัญเป็น อย่างยิ่งในขั้นต้นๆ ของการพัฒนามนุษย์^{๑๓}

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นความยึดมั่น ความโลภ ทิฏฐิที่ครอบงำ

มนุษย์ก่อให้เกิดการแบ่งแยกและมีอุดมการณ์ ที่แตกต่างกันโดยแสดงผ่านทางศัพท์ เช่น เมื่อใดมีความโลภ ความโกรธ ความชิงชังกัน ความเชื่อ ความคิดเห็น ค่านิยมเป็นที่เกาะ ย่อมก่ออันตราย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ธมฺมปุตฺโต) ได้ชี้แนะหลักการพัฒนา คุณภาพมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเรื่อง การลดมัจฉริยะ การกำจัดความโลภ หลง การละความเห็นผิด ดังปรากฏผ่านศัพท์ เช่น มนุษย์ที่พัฒนาดีจะหลุดพ้นไปจากสิ่งที่ พระพุทธศาสนาเรียกว่ามัจฉริยะ มนุษย์ที่ พัฒนาสมบูรณ์แล้วจะกำจัดละโลก โกรธ หลง ได้ การละความเห็นผิดมีความสำคัญเป็น อย่างยิ่งของการพัฒนามนุษย์

๓.๒ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ

...ความผิดพลาดนั้นเกิดจากการ มุ่งจะสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความมั่งคั่งทางวัตถุอย่างเดียวน เป็นความเจริญที่เสียดุล ไม่บูรณาการ

...ประเทศที่ด้อยพัฒนา หรือ ประเทศที่กำลังพัฒนาก็อยากเจริญด้วย อุตสาหกรรม อยากมีวัตถุเครื่องใช้โดยไม่รู้ว่ามี ภัยอย่างไร อยากเจริญ อยากมีวัตถุใช้สอย มาก เรียกว่าตัณหากี่มาก ปัญญาที่ไม่มี

...เมื่อหลักพระพุทธศาสนาเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การวิภาค แบ่งปันกระจายรายได้จะเริ่มต้นที่จุดยืนที่ตัว มนุษย์ว่าจะต้องรู้จักประมาณก่อน ความรู้ จักประมาณหรือรู้จักพอดีนี้ ทางพระเรียกว่า มัตตัญญูตา

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพฯ: ชุมชนการเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙) หน้า ๖-๘.

... การพิจารณาเช่นนี้เป็นการฝึก
ให้มีปัญญารู้จักแยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับ
คุณค่าเทียม^{๑๔}

จากข้อความข้างต้นสะท้อนเรื่อง
เศรษฐกิจและความเจริญทางวัตถุที่รวดเร็ว
เป็นการสร้างความเจริญที่ผิดทิศทาง
การบูรณาการและไม่เกิดผลดีโดยแสดงผ่าน
ทางศัพท์ เช่น การมุ่งสร้างความเจริญเติบโต
ทางเศรษฐกิจทำให้เกิดความมั่งคั่งทางวัตถุ
อย่างเดียวเป็นความเจริญที่เสียดุล สมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้
ชี้แนะหลักการพัฒนาเศรษฐกิจตามหลัก
พระพุทธศาสนาเรื่องมัตตัญญูตา การรู้จัก
ความพอดี การรู้จักการประมาณ และการใช้
ปัญญาโดยปรากฏผ่านศัพท์ เช่น มนุษย์ต้อง
รู้จักประมาณหรือรู้จักพอดีทางพระเรียกว่า
มัตตัญญูตา ฝึกให้มีปัญญารู้จักแยกแยะ
ระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม

บทสรุป

ผลการวิเคราะห์ปาฐกถาธรรม
ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์
ปยุตโต) พบอุดมการณ์สำคัญ ๓ ชุดความคิด
ได้แก่ อุดมการณ์ศาสนาที่มุ่งเน้นการสอนหลัก
ศาสนาและชี้แจงหลักคำสอนที่ถูกบิดเบือน
นอกจากนี้ยังปรากฏอุดมการณ์การเมืองที่
มุ่งเน้นการสอนหลักการปกครองที่มีธรรมา-
ภิบาล มุ่งเน้นความสมานฉันท์และอุดมการณ์

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต),
การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ:
โกมลคีมทอง, ๒๕๓๙) หน้า ๑๙๘-๑๙๙.

พัฒนาสังคมที่มุ่งเน้นหลักการพัฒนามนุษย์
พัฒนาเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณากระบวนการ
เผยแผ่คำสอนพบว่าสมเด็จพระพุทธ
โฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) อยู่ในฐานะ
ผู้สร้างสารที่มีอำนาจโน้มน้าวความคิด
ความเชื่อได้เนื่องด้วยอยู่ในสมณเพศซึ่ง
สังคมไทยถือว่าเป็นผู้นำทางปัญญา สำหรับ
การกระจายตัวพบว่ามีกระจายตัวพบ
ผ่านการปาฐกถาธรรมซึ่งถือเป็นช่องทาง
สาธารณะที่ชี้แจงหลักพระพุทธศาสนาที่
ถูกต้องได้ อีกทั้งยังสามารถโน้มน้าวใจ
พุทธศาสนิกชนจำนวนมากให้เปลี่ยนความเชื่อ
ทัศนคติได้ในเวลาเดียวกัน ถือเป็นช่องทางที่มี
ประสิทธิภาพสูงเพราะสามารถสนทนา
สอบถาม ข้อสงสัยจนเข้าใจได้อย่างถ่องแท้
นอกจากนี้เมื่อสิ้นสุดการแสดงปาฐกถาธรรมมี
การนำตัวบทจัดพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่อีก
ช่องทางหนึ่ง แสดงให้เห็นกลยุทธ์การเผยแผ่
คำสอนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ประยุทธ์ ปยุตโต) ที่เลือกใช้สื่อหรือช่องทาง
อื่นๆ ควบคู่กันไปโดยหวังผลให้การสื่อสาร
สัมฤทธิ์ผลและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มาก
ยิ่งขึ้น ท้ายสุดหากพิจารณาบริบททางสังคม
และวัฒนธรรมพบว่าในปัจจุบันมีความเชื่อ
และค่านิยมที่ไม่ตรงกับหลักพระพุทธศาสนา
มาก การแสดงปาฐกถาธรรมหรือการผลิตตัว
บทของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์
ปยุตโต) จึงมุ่งเน้นการแก้ไขความเชื่อรวมถึง
เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยพุทธวิธี
เป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็สอดแทรกคำสอน
ที่สำคัญอื่นๆ อันเป็นประโยชน์และเป็น
ข้อเตือนใจ อาจกล่าวได้ว่าสมเด็จพระพุทธ
โฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ยังคงธำรง
พระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็งในการนำพา

พุทธศาสนิกชนและสังคมให้เข้าใจหลักธรรม ความผาสุกและความรุ่มเย็นในสังคม
คำสอนที่ถูกต้องอันจะนำมาซึ่งความสงบ

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๗.
- **เมืองไทยจะวิกฤตถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๗.
- **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โคมลคิมทอง,
๒๕๓๙.
- **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐.
กรุงเทพมหานคร: ชุมชนการเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต). **ประชาธิปไตยไม่ยากถ้าอยากได้**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย
, ๒๕๕๐.
- **ธรรมาธิปไตยไม่มาจึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ จุดบรรจบรัฐศาสตร์
กับนิติศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: พุทธธรรม, ๒๕๔๙.
- Fairclough, N. **Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language**.
London: Longman, 1995.
- Van Dijk, T.A. **Principles of Critical Discourse Analysis**. New York: Academic
Press, 1993.

